

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. Vtrum homini conveniat agere propter finem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

TRACTATUS PRIMUS.

DE VLTIMO FINE HOMINIS, eiusque beatitudine.

UM omnis humana actio ex finis amore proficiscatur, & finis se habeat in moralibus, sicut primum principium in speculativis: priusquam in hac secunda parte de humanis actibus, moralibusque operationibus differamus, de ultimo fine hominis, eiusque beatitudine, Tractatum instituiamus, in quo quaeretur D. Thomas quinque primis quaestionibus exponemus. Felix autem initium, quod ab ipsa felicitate deducitur; securum, quod finem attingit: nec minus felix, faustumque exitum sperare aequum est, cuius adeo felix praecesserit initium.

A esse difficultas circa Majorem propositionem. Illa enim maxima: *Omnia que sunt in aliquo genere, &c.* videtur coincidere cum communi illo axiomate, desumpto ex Aristotele 10. metaph. cap. 2. *Primum in unoquoque genere est causa ceterorum*: istud autem non videtur universaliter verum: nam albedo v. g. est primum in genere coloris, & tamen non est causa aliorum colorum: homo est primum & perfectissimum in genere animalium, & tamen non causat cetera animalia: item punctum, est primum in genere quantitatis, & primus dies in genere dierum, & nihilominus neque quantitas a puncto, neque aliquis dies a primo derivatur: Ergo idem dicendum de maxima D. Thomae.

Respondetur tamen, hoc axioma recte intellectum esse universaliter verum, & sic debere intelligi: id quod est in aliquo genere, seu ordine rerum, & est primum seu precipuum in tali

B ordine, est causa omnium qua sunt in illo ordine, in eo genere causa, in quo est primum, seu precipuum. Unde in ordine causarum, quia Deus est prior in genere causa finalis, efficientis, & formalis extrinsecæ, seu exemplaris, in his tribus generibus, omnes causae creatae ab illo dependent. Quia artis navifactivæ finis ultimus est navis, omnes fines illius generis ab illo fine dependent, sive scissio ligni, sive dolatio, sive quodcumque aliud quod in tali arte & eius annexis continetur. Similiter in gubernatione regni, quia Rex est prima causa efficiens, ideo Præbites, Judices, & omnes Ministri, in quantum causae efficientes gubernationis, dependent a Rege in eodem genere causa efficientis.

Cum ergo primum in ordine intentionis sit finis, qui se habet in operabilibus; sicut primum principium in speculabilibus; oportet quod operabilia ab homine, ut homo est, in ordine intentionis, seu in genere causa finalis, deriventur & causentur a fine, seu propter ipsum appetantur & fiant. Unde

Ad primam instantiam respondetur, quod cum albedo sit solum prior inter colores, in genere causa exemplaris; ideo alii colores solum in genere mensurae ab albedine dependent: constituuntur enim & distinguuntur secundum quod ad illam magis vel minus appropinquant. Similiter etiam alia animalia dependent ab homine, in genere solum causa mensurantis & exemplaris: quia tanto sunt perfectiora, quanto magis naturales eorum instinctus accedunt ad rationem hominis.

Id vero quod subjungitur de primo puncto lineæ, & de primo die, non est ad propositum: quia punctum & dies solum sunt priora in executione, sive ordine durationis; maxima autem

DISPUTATIO I.

De ultimo fine hominis.

Ad quaestionem 1. Divi Thomae.

Intendens S. Doctor finem ultimum creaturae rationalis in particulari declarare; ab universalioribus incipiendo, tractat in quaestione prima de ultimo fine in communi; acturus postea de ultimo fine in particulari, seu de beatitudine hominis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum homini conveniat agere propter finem?

Supponenda hic ea sunt, quae in secundo Philosophorum de finis existentia, quidditate, & causalitate, tam in actu primo, quam in actu secundo traditi solent: molestum enim & inutile foret, si quaestiones illas Philosophicas hic repetere. His ergo suppositis

Dico: homini convenit agere propter finem. Ita D. Thomas hic art. 1.

Probat in argumento, sed contra, in hunc modum. Omnia quae sunt in aliquo genere, derivantur a principio illius generis: Sed finis est principium in operabilibus ab homine, ut patet ex Philosopho 2. Physic. Ergo omnia operabilia ab homine, ut homo est, derivantur & causantur a fine: subindeque fiunt propter finem, eo quod causalitas finis consistat in appetitu, seu in eo quod aliquid fiat propter ipsum, & gratia ipsius.

In hac probatione D. Thomae, solum potest

4. ex Aristotele & D. Thoma adducta, intelligitur de primo non solum duratione, sed etiam perfectione; & ideo Aristoteles loco citato non dixit, *primum*, sed *maximum in unoquoque genere*. Et S. Thomas 2. 2. quaest. 163. art. 3. ad 3. ait, quod *primum in unoquoque genere est maximum*. Videatur Capreolus in 2. dist. 14. quaest. 1. ad 1.

6. Secunda ratio, quam D. Thomas ad probandam nostram conclusionem adducit in corpore articuli, sic potest proponi. Cujuslibet potentiae actiones sunt secundum rationem objecti illius, siue tendunt ad objectum ipsius: Atqui objectum voluntatis est finis & bonum: Ergo actiones procedentes à voluntate humana tendunt in finem; atque adeo in illis homo agit propter finem.

7. Dices: Hic discursus non videtur efficax: tum quia supponit finem esse objectum adaequatum voluntatis, seu esse adaequatè idem quod bonum, ita quod media intrinsecè & in se rationem boni non participant; quod videtur falsum, & negatur à multis etiam è Schola D. Thomae: tum etiam, quia hoc dato, consequentia non videtur legitima: ex eo siquidem quod aliquid sit objectum alicujus potentiae, non sequitur quod talis potentia operetur propter illud, sed solum quod circa illud versetur. Hoc patet in visione: licet enim omnis actus videndi sit circa colorem, non propterea sequitur quod sit propter ipsum colorem (color quippe non est finis visionis) sed solum quod in ipsum tendat, & ad illum terminetur: Ergo ex eo quod bonum & finis sit objectum voluntatis, non rectè probatur quod actiones humanae sint propter finem, nec causalitas finalis bene inferitur ex objectiva.

8. Verum haec frivola sunt, & vim rationis D. Thomae non infringunt. Et quidem ad primum fusè respondebitur infra circa quaest. 8. ubi disputabitur, an media habeant aliquam intrinsecam bonitatem; an verò solum finis adaequatè sit bonus? Modò interim dicimus, vim probationis D. Thomae tenere in utraque sententia: quia si solum finis est intrinsecè bonus, & adaequatum objectum voluntatis, manifestum est quòd ad omnes actiones voluntatis se extendat: si verò non est adaequatum objectum terminativum voluntatis, seu ratio formalis quae adaequata illius; est saltem in omnium sententia objectum ejus motivum, seu ratio formalis sub qua, & cujus gratia caetera appetuntur: unde praebet mediis motivum rationemque appetibilem, sicut lux coloribus vim movendi visum; subindeque ambit omnes actiones voluntatis, sicut lux omnes colores, & omnes actus videndi. Itaque ex eo quòd objectum voluntatis sit finis, rectè probat D. Thomas, omnes actiones humanas, seu ad voluntatem pertinentes, esse propter finem: quia licet non omnes versentur circa finem, tanquam circa rem volitam, omnes tamen versantur circa illum, tanquam circa rationem volendi.

Ad secundum dicendum est, quòd licet ex eo quòd aliquid sit objectum potentiae, absolute loquendo non sequatur quòd talis potentia operetur propter illud, bene tamen ex eo quòd est objectum & finis: quia sicut propria ratio objecti est, quòd circa illud versetur actio, ita propria ratio & causalitas finis est, ut omne quòd sit ejus motivo, fiat propter finem. Unde patet disparitas ad exemplum adductum: color enim non est finis, sed tantum objectum visio-

nis; bonum autem est simul objectum & finis voluntatis.

ARTICULUS II.

Verum omnes actiones humanae sint effectus finis, seu propter finem?

S. I.

Præmittenda ad resolutionem quaestionis.

Suppono primò ex D. Thoma hic art. 1. actiones quae ab homine procedunt esse in duplici differentia: quaedam dicuntur hominis, aliae dicuntur humanae: Priorae sunt quae ab homine producuntur, sed tamen ipsi cum aliis ratione carentibus sunt communes: humanae verò (inquit S. Doctor) vocantur illae quae sunt propriae hominis in quantum est homo, seu quae conveniunt homini in quantum differt ab aliis irrationalibus creaturis. Porro dupliciter homo differt à brutis in operando: primò quantum ad substantiam operis, quia scilicet elicit operationes immateriales & intellectuales, quarum bruta capacia non sunt: se. undò quantum ad modum operandi, quia nimirum movet se, non solum physice & vitaliter, sicut irrationalia, sed etiam moraliter, agendo cum indifferencia, libertate, & dominio suorum actuum. Unde duplici modo actiones ab homine procedentes possunt dici humanae, nimirum quantum ad substantiam, & quantum ad modum: primò modo omnes operationes procedentes à gradu intellectivo, etiam quae praeveniunt omnem de liberationem rationis (cujusmodi sunt prima operatio intellectus, motus primò primi voluntatis, & similes) dicuntur humanae: secundò modo, solae actiones liberae.

Suppono secundò: quòd in Philosophia, aut Theologia morali, solae posteriores actiones sunt dicendae humanae: Quia moralis considerat hominem, ut est agens morale, ejusque operationes prout sunt dignae laude vel vituperio, & habent rationem meriti vel demeriti: Sed hoc illis convenit praecipue ratione libertatis: Ergo in Theologia morali solae actiones liberae humanae dicuntur.

Confirmatur: Quomodo res aliqua dicitur esse politicae & civiliter alicujus, quando ille est ejus dominus, ac de ea potest propria auctoritate disponere, eam conservando, vel consumendo, prout illi placuerit; ita illa actio propriae & moraliter dicitur esse hominis, & consequenter esse actio, seu actus humanus, quae subicitur ejus potestati & dominio; ita ut eam possit ponere vel non ponere, prout illi placuerit: Atqui homo habet dominium, & potestatem in suis actus, ratione libertatis: Ergo illae solum actiones propriae humanae dici possunt, quae ab homine liberè eliciuntur. Ita S. Thomas loco citato, ubi sic dicitur: *Illae actiones vocantur propriae humanae, quarum homo est dominus: est autem homo dominus suorum actuum per rationem & voluntatem; unde & liberum arbitrium esse dicitur facultas voluntatis & rationis. Ille ergo actiones propriae humanae dicuntur, quae ex voluntate desibet at a procedunt.* Ubi S. Doctora-